

MAKALE / ARTICLE:

İSRAİL-GÜNEY SUDAN İLİŞKİLERİNİN SİYASAL EKOLOJİSİ

THE POLITICAL ECOLOGY OF ISRAELI-SOUTH SUDANESE RELATIONS

Mürsel BAYRAM*

ÖZET

Bu çalışma, İsrail Devleti ile Güney Sudan Cumhuriyeti arasındaki ilişkilerin siyasal ekoloji bağlamında bir analizini içermektedir. İsrail topraklarında, başta su kaynaklarının azlığı ve kirliliği olmak üzere, bir dizi ekolojik tahribatın baş gösterdiği ve İsrail'in özellikle Nil Havzası'ndaki Afrika devletleri ile ilişkilerinde bu sorunların etkili olduğu bilinmektedir. Nil Havzası'nın yaklaşık yüzde 20'sine tekabül eden Güney Sudan, bu anlamda İsrail'in su sorununu uzun vadede çözüme kavuşturabilecek bir alternatif olarak görünmektedir. Ancak İsrail-Güney Sudan ilişkilerinde su sorununun birincil faktör olup olmadığı tartışmaya açıktır. İki devletin ekolojik faktörleri aşan bir siyasal ve askerî işbirliği içerisinde olduğu gözlenmektedir. Dolayısıyla, ekolojinin İsrail-Güney Sudan yakınlaşmasını açıklama gücü, ekolojik baskılar ile siyasal-askerî stratejilerin bir arada değerlendirilmesine bağlı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Siyasal Ekoloji; İsrail; Güney Sudan; Nil Havzası

ABSTRACT

This paper aims to analyse the relations between the State of Israel and the Republic of South Sudan in the context of political ecology. It is a well-known fact that Israel faces a series of environmental degradation problems, notably water scarcity and pollution, and those problems affect the country's relations with African states in the Nile basin. Occupying approximately 20% of the total area of the basin, South Sudan appears to be a good alternative to solve the water problem of Israel in the long term. However, whether

*Okutman, Yabancı Diller Yüksekokulu, Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
İletişim Adresi: murselbayram@ahievran.edu.tr

water problem is the principal factor in Israeli-South Sudanese relations is a disputable issue, as the two states have forged a supra-ecological political and military cooperation. To what extent the ecological factors account for the Israeli-South Sudanese rapprochement depends, therefore, on how to analyse the concomitance of ecological pressures and political-military strategies.

Keywords: Political Ecology; Israel; South Sudan; Nile Basin

1. GİRİŞ

Canlıların çevreleriyle ilişkilerini inceleyen ekoloji, genellikle apolitik ve naif bir uğraş olarak kabul edilmektedir (Olgun ve İmga, 2017). Ekolojik olguları apolitik olmaktan çıkarma çabasının ürünü olan siyasal ekoloji, bu anlamda ekoloji-siyaset ilişkisinin kurgulanmasına imkân verecek bir analiz çerçevesi sunmaktadır (Robbins, 2004, s. 14).

Ekoloji-siyaset ilişkisinde siyasetin mi ekolojiye, ekolojinin mi siyasete tâbi olduğu/olması gerektiği sorusu akla gelebilir. Meseleye ekoloji merkezli bir bakış açısıyla yaklaşılsa, insan-çevre ilişkisinin tahripkâr biçimlerinin ortadan kaldırılması için ekolojiyi önceleyen bir siyaset tasavvuru benimsenmiş olur.¹ Siyaset merkezli bakış açısı ise, tam tersine, ekolojik sorunların ulusal çıkarlar doğrultusunda ele alınmasını ve gerektiğinde güvenlikleştirilmesini öngörür.² Ekoloji ve siyaset, bu şekilde hiyerarşik biçimde ele alınmadığı takdirde, hangisinin diğerini daha önce ve daha fazla etkilediği önemsizleşir. Yine de basit bir mantıksal ekoloji-siyaset ilişkisi kurulmak istenirse, insan eylemleri sonucu ekolojik tahribatın olduğu, oluşan tahribatın yine insanların yaşamını etkileyecek sonuçlar doğurduğu, bu sonuçların da insanlar veya onları temsil eden kurumlar tarafından yönetilmeye çalışıldığı söylenebilir.³

¹ Bu tasavvur, insan-merkezci düşüncenin yarattığı çevre krizine tepki olarak ortaya çıkan çevre-merkezci yaklaşım bağlamında anlaşılmalıdır. Çevre-merkezci yaklaşım, doğal kaynakların kullanımında dar ekonomik çıkarların ötesine geçilerek bütün canlı-cansız varlıklar ile ekosistemin tamamının çıkarının dikkate alınması gerektiğini savunur. Bkz. Mazlum, 2014, s. 474-475.

² Sözü edilen güvenlikleştirme olgusunu Kopenhag Okulu'nun çizdiği çerçevede anlamlandırmak mümkündür. Çevreyle ilgili olanlar da dâhil olmak üzere her sorun, siyasal alanın dışından siyasal alana, oradan da güvenlik alanına uzanan bir yelpazeye yerleştirilebilir. Sorun, siyasal alanın dışında iken devletin ilgisini çekmediği için kamusal tartışma ve kararların konusu haline gelmez. Sorunun siyasal alana dâhil edilmesi, kamu politikasının bir parçası haline gelmesiyle mümkün olur. Siyasallaşan sorunla ilgili hükümet bir seçim yapar ve bu seçimin sonucuna göre karar alır, soruna kaynak aktarır ve böylece sorun toplumsal kesimleri ilgilendirir hale gelir. Sorun, olağan siyasal prosedürleri aşan, acil ve olağanüstü tedbirler gerektiren, fiilleri meşru kılacak varoluşsal bir tehdit gibi algılandığında, güvenlik alanına dâhil edilmiş olur. Bkz. Miş, 2011, s. 348.

³ İnsan-tabiat ilişkisindeki bu kısır döngü, İslam'ın kutsal kitabında (Rum sûresi 41. ayet) şöyle ifade edilmektedir: *"İnsanların kendi elleriyle yapıp ettikleri yüzünden karada ve denizde düzen bozuldu; böylece Allah -dönüş yapınlar diye- işlediklerinin bir kısmını onlara tattırıyor"*. Bozulma (*fesad*) ifadesi, tarım

İnsanlık tarihi ile yaşıt olan ekolojik tahribat, modern dönemde hız kazanmış görünmektedir. Modern dönemde ekonomizm, sanayileşme ve ulus-devletleşme olgularının bir aradalığı, insanın tabiata hükmetmesini daha kolay ve rasyonelleştirilebilir hale getirmiştir. Bu tahakkümün yıkıcı sonuçları, insan toplumları üzerinde sadece ekonomik olarak değil, siyasal olarak da çeşitli baskılar doğurmuştur. Özellikle su ve toprak kaynaklarının tahribi sonucunda ortaya çıkan ekolojik sorunlar, devletlerin dış politikalarını etkileyebilecek boyuta ulaşmıştır.

Çalışmanın analiz çerçevesini oluşturan siyasal ekoloji, İsrail üzerinden örneklenebilir. 1948'de kurulan İsrail Devleti, hem Akdeniz'e hem Kızıldeniz'e kıyısı bulunan, Kuzey Afrika ile Batı Asya'nın kesiştiği bir coğrafyada yer almaktadır. Nüfus artışı ve endüstriyel gelişim, ülkenin su ve toprak kaynakları üzerinde ciddî bir baskı oluşturmuş durumdadır. "Düşman Arap ve Müslüman devletler tarafından kuşatılmış olma" düşüncesiyle ulusal güvenlik ve savunma merkezli bir dış politika izleyen İsrail, bu doğrultuda ekolojik sorunlarını da güvenlikleştirme yoluna gitmiştir. Ülkenin iç ve dış politikasında etkili olan ekolojik sorunların başında su sorunu gelmektedir. Bu sorun, İsrail'in sadece komşularıyla değil, görece zengin su kaynaklarına sahip periferal konumdaki ülkelerle ilişkilerine de çeşitli düzey ve biçimlerde yansımıştır (Akombu, 2015, s. 1987; Cuen, 2012). Bu bağlamda bilhassa Nil Nehri'nin kaynağındaki Afrika devletleri ile ilişkilerine önem atfeden İsrail, bu bölgede sadece kendi su sorununa endeksli bir siyaset izlemeyip hidropolitik* ve jeopolitik hedeflerini entegre eden bir strateji takip etmektedir. Henüz 2011'de bağımsızlığına kavuşan ve İsrail ile özel bir ilişki tesis etmiş bulunan Güney Sudan Cumhuriyeti, siyasal ekoloji bağlamında İsrail'in Nil Havzası'na yönelik bütünleşik siyasetini örnekleyebilecek devletlerden biridir. Bu doğrultuda çalışmada öncelikle siyasal ekolojiye ve bu alanın uluslararası ilişkilerle

arazilerinin verimsizleşmesi, tatlı suların tuzlu su haline dönüşmesi, kaynak sularının azalması, geçim sıkıntısının artması, kıtlık, yangın, sel gibi felâketler ile ölümlerin çoğalması vb. anlamlarda yorumlanmıştır. Bütün bu bozulma faktörlerinin insan faaliyetlerinin sonucu olduğu vurgusu önemlidir. Muhammed Esed'in (2014, s. 828-829) yorumuyla, doğal çevremizdeki yoğun tahribat, 'insanın kendi yapıp ettiklerinin bir sonucu', yani insanın kendini tahrip eden teknolojik gelişmelerin ve insanlığı ekolojik felâketlerle karşı karşıya getiren faaliyetlerin bir sonucudur. Toprağın, havanın ve suyun endüstriyel atıklar nedeniyle kirlenmesi, bitki örtüsü ve birçok hayvan türünün giderek artan biçimde yok olması, görünürde 'yararlı' ilaç kullanımı sebebiyle insan bedeninde genetik bozuklukların ortaya çıkması bu faaliyetlere dâhildir.

* Hidropolitik, havzası birden fazla ülkenin sınırları içerisinde bulunan yer altı ve yerüstü, yapay ya da doğal su kaynaklarının yarattığı siyasî ve hukukî sorunları teknik yönleri ile birlikte inceleyen yeni bir disiplinlerarası bilim dalıdır. Terim ilk kez John Waterbury (1979) tarafından Nil Havzası'na atfen kullanılmıştır.

bağlantısına değinilecek, ardından İsrail'in Nil stratejisi ile Güney Sudan politikasında etkili olan unsurlar analiz edilecektir.

2. SİYASAL EKOLOJİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER

Siyasal ekolojinin araştırma sahası olarak ortaya çıkışı oldukça yenidir. Frank Thone (1935), kavramın sistematik bir tanımını yapmamakla birlikte, otlak alanlar üzerinden yaşanan çatışmaların siyasal ekoloji bağlamına girdiğini ifade etmiştir. Konuya ilişkin ilk kapsamlı çalışmalara imza atan Bertrand de Jouvenel (1957), Asya ülkelerinin kalkınmaları ile ekolojik kaynakları arasındaki ilişkiyi vurgulamıştır. Kavrama antropolojik bir bakış açısıyla yaklaşan Eric R. Wolf (1972) ise bazı toplumlardaki mülkiyet ve veraset kurallarının ekosistemden kaynaklanan baskılara göre şekillendiğini belirtmiştir. 1980'li yıllardan itibaren farklı bilim dallarından araştırmacıların katkılarıyla genişleyen siyasal ekoloji literatürü, ekolojik bozulma faktörlerinin etnik çatışmalardaki rolü ve küresel ısınma-küresel siyaset ilişkisi gibi konuları da araştırma gündemine dahil etmiştir (Balkaya, 2014; Castells, 2008; Kırışık ve Sezer, 2015).

Araştırma konularının genişlemesiyle birlikte, siyasal ekolojiyi bağımsız bir disiplin haline getirebilecek birtakım temel varsayımlar ortaya atılmıştır. Buna göre, siyasal karar alıcıların ekolojik kaynaklara ilişkin politika ve uygulamaları, çevresel koşullardaki değişim durumunu olumlu veya olumsuz yönde etkiler. Ancak çevresel değişimlerin fayda ve maliyetleri, ne bir ülke içinde, ne de dünya genelinde, eşit dağılmaz. Bu durum, var olan siyasal, ekonomik ve toplumsal eşitsizlikleri pekiştirebilir veya tam tersine azaltabilir. Böylelikle çevresel koşullardaki değişmeler, doğrudan ve dolaylı biçimlerde siyasal-ekonomik statükoyu etkiler (Bryant ve Bailey, 1997, s. 28).

Çevresel koşullardaki değişme ile ilgili faktörlerin başında su ve toprak kullanımına ilişkin sorunlar gelmektedir. Söz konusu sorunlar, çeşitli düzeyde çatışmalara zemin hazırlamanın yanında, uluslararası ilişkileri de belli yönlerde etkilemektedir (Bayram ve diğerleri, 2016, s. 7). Örneğin, son dönemde Çin Halk Cumhuriyeti, Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, Belçika, Danimarka, Fransa, İngiltere, İspanya, İsrail, İtalya, Kanada, Norveç, Japonya, Güney Kore, Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan, Katar ve Türkiye gibi ülkeler Afrika ülkeleriyle ilişkilerini yoğunlaştırıp sistemli olarak Afrika'dan tarım arazisi satın almakta veya uzun süreli kiralamaktadırlar (African Business Life,

2017).⁴ Bu yönelimin nedeni, 20. yüzyıl boyunca modern tarım teknikleri ve kimyasal gübre kullanımı nedeniyle Asya, Avrupa ve hatta Amerika topraklarından eskisi kadar verim alınamaması, Afrika topraklarının ise üretim kalitesi açısından halen değerini koruyor olmasıdır. Dolayısıyla Afrika ülkeleri ile işbirliğini artırma çabaları, diğer faktörlerin yanında, modern dönemin ekolojik sorunlarıyla da yakından ilişkilidir. Afrika’da varlık gösteren ülkeler arasında Çin’e özellikle değinmek gerekir. Zira Çin, dünyadaki ekili toprakların yüzde 7’si ile dünya nüfusunun yüzde 22’sini doyurmak zorunda olan bir ülkedir. Nüfusun artmaya devam etmesi, beslenme alışkanlıklarının değişmesi ve kentleşmenin hızlanmasıyla birlikte ülkede gıdaya olan talep de artmıştır. Buna karşın, endüstriyel faaliyetleri nedeniyle toprak ve su kirliliği oranlarının standartların çok üzerine çıkması, Çin’de gıda güvenliğini önemli bir sorun haline getirmiştir (Özkaya, 2016; Wu ve diğerleri, 2016). Bu soruna bağlı olarak Çin’in dünyadaki ekilebilir arazilerin yüzde 60’ına ev sahipliği yapan Afrika’dan büyük miktarlarda toprak alımına yönelmesi, ekoloji ile dış politika arasındaki ilişkiyi örnekleyen bir durumdur.

Ekolojik bozulma faktörleri her ne kadar birçok devletin Afrika’ya yönelmesinde önemli bir etken olmuşsa da, sözü edilen yönelimler sadece ekolojik baskılarla açıklanamayacak çeşitlilikte siyasî, iktisadî ve askerî boyutlar içermektedir. Zira devletler, ekolojik saiklere öncelik atfetmek yerine, bu saikleri “yüksek politikanın” (*high politics*) potasında eriterek ele almayı tercih etmektedirler.

3. İSRAİL’İN SİYASAL EKOLOJİSİ

İsrail’in ekolojik problemleri ile dış politikası arasındaki ilişki de yukarıda çerçevesi çizilen siyasal ekoloji bağlamında kurgulanabilir. Bunun için öncelikle İsrail topraklarında ne tür ekolojik bozulma faktörlerinin mevcut olduğu ve bunların ülke dış politikasını etkileyebilecek düzeyde olup olmadıkları ortaya konulmalıdır.

⁴“Kara Kıta’da bu yolla el değiştiren toprak miktarının, 47 ila 56 milyon hektar arasında olduğu tahmin ediliyor. Afrika’dan en fazla toprak alan ülkelerin başında İngiltere, ABD ve Çin geliyor. Kongo ve Sudan ise en fazla toprak kiraya veren ülkeler. Kongo, yüzölçümünün dörtte birine tekabül eden 8,1 milyon hektar tarım arazisini kiraya vermiş durumda. Türkiye de Sudan’da 99 yıllığına 500 bin hektar alan kiraladı. Beyaz Nil Nehri kenarında yer alan arazilerde, sebze ve meyve başta olmak üzere çeşitli tarım ürünleri yetiştirilecek.” Bkz. African Business Life, 2017.

De facto 21,640 kilometre karelik bir alana⁵ sahip olan İsrail, nüfusunun 70 yılda 10 kat artarak 8.6 milyona ulaşması neticesinde, dünyanın en yoğun nüfuslu ülkelerinden biri haline gelmiştir. 1955'te kilometre kare başına 79 kişi düşerken 2017'de bu rakam 385'e çıkmıştır. Nüfus yoğunluğu arttıkça ülkede hava, su, toprak ve yaşam kalitesinin korunması önemli bir sorun oluşturmaya başlamıştır. Hava kalitesi bakımından İsrail, 180 ülke arasında 136. sırada yer almaktadır (Rinat, 2016). Sadece Tel Aviv ve Aşdod'da her yıl hava kirliliğine bağlı nedenlerden hayatını kaybeden İsrail vatandaşlarının sayısı, trafik kazaları ve saldırılar sonucu ölen İsraili sayısından iki kat daha fazladır (Green Zionist Alliance, 2017). Yarı-kurak bir iklimde yer alan İsrail, aynı şekilde su niteliği ve niceliği bakımından da sorunlar yaşamaktadır. Su muhafazası konusunda öncü çalışmalar yapmasına rağmen İsrail'in su kaynakları azalmaya ve kirlenmeye devam etmektedir.

İsrail, kurulduğu tarihten (1948) bu yana gıdada kendine yeterli bir ülke olma yönünde politikalar geliştirmiş, bu nedenle su kaynaklarının önemli bir bölümünü tarımsal kullanıma tahsis etmiştir. Su kullanım miktarının artması, Şeria Nehri'nin debisini olumsuz etkilemiştir. Sadece İsrail tarafından değil, Lübnan, Suriye ve Ürdün tarafından da içme ve sulama amaçlı olarak kullanılan Şeria Nehri'nden günümüzde Lut Gölü'ne neredeyse hiç su akışı gerçekleşmemektedir. Bu nedenle Lut Gölü'nün su seviyesi son 25 yıl zarfında yaklaşık 25 metre alçalmış durumdadır (Hasson ve diğerleri, 2016).

Nüfus artışı, kentleşme ve sanayileşme oranlarının dramatik biçimde yükselmesi, İsrail'in kıyı akıntıları, sulak alanları ve diğer ekolojik kaynaklarının küçülmesine neden olmuştur. Artan su talebini karşılamak için iç göllerden normal değerleri aşan oranda su pompalanmıştır. Siyasî endişelerle piyasaya bol miktarda su temin edilmesi, suyun fiyat olarak değersizleşmesine yol açarak tüketimi artırmıştır. Nüfuz sahibi gruplar daha fazla suya erişebilirken aşırı kullanım durumunda herhangi bir müeyyide uygulanmamıştır. Bu politikalar neticesinde ülkenin su arzı ile su talebi arasındaki denge bozulmuştur. 1990'da 1 milyar 804 bin metreküp olan su tüketimi, 2008 yılında 2 milyar metreküpü aşmıştır. Aynı dönemde ülkenin su üretimi 1 milyar 939 bin metreküpten 1 milyar 849 bin metreküpe gerilemiştir (Becker ve Ward, 2015, s. 540-557; Öztürk, 2011).

⁵ Bu yüzölçümü, yaklaşık olarak Türkiye'nin Antalya ili büyüklüğünde bir alana tekabül etmektedir.

Deniz suyunu tuzsuzlaştırarak içme, sulama ve diğer kullanımlara uygun su elde edilmesi amacıyla kurulan desalinasyon tesisleri, İsrail'in su sorununu kısmen çözmeye yardımcı olmuştur. Aşdod, Aşkelon, Hadera, Palmahim ve Nahal Sorek'teki desalinasyon tesisleri, 500 milyon metreküp su üreterek ülkenin tatlı su ihtiyacının yüzde 40'ını karşılar duruma gelmişlerdir. Ancak İsrail Su Otoritesi Hidroloji Servisi'ne göre, Lut ve Kinneret (Taberiye) gölleri ile kuzey akıntıları ve yeraltı akiferlerindeki su seviyelerinin düşmeye devam etmesi, İsrail'in su sorununun risk oluşturmaya devam ettiğini göstermektedir. Dahası, desalinasyon tesislerinden uzakta bulunan yerler, halen doğal su kaynaklarına bağımlıdır. Dolayısıyla buralar, kuraklık gibi hallerden olumsuz etkilenmeye devam edeceklerdir (Hasson ve diğerleri, 2016).

Su sorununun İsrail dış politikasını ne oranda etkilediğine gelince, İsraili siyasîlerin ülke sınırlarını belirlerken dahi bölgenin su kaynaklarını dikkate aldıkları, İsrail devletinin kurulduğu tarihten itibaren komşularından su temin edebilmek için uzun vadeli politikalar geliştirdiği, hatta bu uğurda savaştığı söylenebilir. Örneğin, Şeria Nehri'nin suları, İsrail'in topraklarını dört kat büyütmesi ile sonuçlanan 1967'deki Altı Gün Savaşı'nın en önemli gerekçelerinden birini oluşturmuştur. 11.500 kilometrekare havza genişliğine sahip olan Şeria Nehri'nin yalnızca yüzde 10,5'i İsrail topraklarındadır. İsrail 1967 yılında bu oranın sadece yüzde 3'üne sahipken, kalan yüzde 7,5'lük kesimini Batı Şeria'yı işgali neticesinde edinmiştir. Şeria Nehri'nin kollarından biri olan Banyas, kaynağını *de jure* Suriye'ye ait olan Golan Tepeleri'nden almakta olup burası da *de facto* İsrail'in işgali altındadır. İsrail, fiilî işgal yoluyla elde ettiği yeni su kaynakları sayesinde hem su sorununun kritik düzeylere ulaşmasını önlemiş, hem çölleşme ile mücadelede önemli bir kaynak elde etmiş, hem de yeni verimli tarım arazilerine kavuşmuştur (Stork, 1983). İsrail, aynı zamanda, bölgenin önemli su kaynaklarını kontrol altında tutarak bu kaynakları siyasî birer manivelaya dönüştürmüş ve başta Filistin olmak üzere komşu uluslar üzerinde bu yolla baskı oluşturmuştur (Davis ve diğerleri, 1980; Kahhaleh, 1981; El Houry, 2012).

İsrail, daha uzak çevredeki su kaynakları ile de ilgilenmiş ve su teminini ittifak kurma aracı olarak görmüştür. Türkiye'den İsrail'e su teminini öngören ancak daha sonra çeşitli gerekçelerle vazgeçilen Manavgat Suyu projesi, bu bağlamda değerlendirilebilir. Sözü edilen projenin İsrail'in su ihtiyacının sadece yüzde 3'ünü karşılayacak olması dikkate alındığında, İsrail'in daha kapsamlı bir hedef güttüğü anlaşılmaktadır. İsrail,

muhtemelen su temini konusunda komşularına bağımlı kalmamak ve bu projeyi Türkiye ile ittifak kurma aracı olarak değerlendirmek istemiştir (Kona, 2006, s. 57-62).

4. NİL HAVZASI'NIN HİDROPOLİTİĞİ VE İSRAİL

İsrail'in dışarıdan su temini konusunda önem verdiği bir diğer bölge Nil Havzası'dır. Hâlihazırda Nil Havzası'nda 11 Afrika devleti yer almaktadır. Bu devletler, güneyden kuzeye doğru sırasıyla, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Tanzanya, Burundi, Ruanda, Kenya, Uganda, Güney Sudan, Etiyopya, Eritre, Sudan ve Mısır'dır. 1929 tarihinde İngiltere ve Mısır arasında yapılan anlaşma ile Nil suyunun kullanım hakkı Mısır (yüzde 92,3) ile Sudan (yüzde 7,7) arasında paylaşılmıştır. Sudan bağımsızlığını kazandıktan sonra 1959'da Mısır ile yeni bir anlaşma yaparak payını yüzde 25'e çıkarmıştır. Nil'i besleyen kollardan Mavi Nil'in yüzde 85'i Etiyopya topraklarında bulunmasına rağmen Etiyopya ne 1929 anlaşmasına ne de 1959'daki anlaşmaya dâhil edilmemiştir. Havza'da yer alan diğer devletlerin tamamı o tarihte sömürge konumunda olduğu için doğal olarak her iki anlaşmaya da taraf olamamışlardır. Bu devletler bağımsızlıklarını kazandıktan sonra Nil sularının kullanımını düzenleyen yeni bir anlaşma talep etmişler, fakat Mısır Hükümeti bu talepleri veto etmiştir. 2010 yılında bir araya gelen altı havzadaş ülke (Burundi, Etiyopya, Kenya, Ruanda, Tanzanya, Uganda), Nil suyunun daha eşit paylaşılmasını öngören ve Mısır'ın Nil suyunun kullanımına ilişkin projeleri veto etme yetkisini elinden alacak bir anlaşma imzalamışlardır. Mısır ve Sudan, mevcut su kullanım haklarının devamından yana oldukları için anlaşmayı reddetmişlerdir (Kimenyi ve Mbaku, 2015).

Nil üzerinde kullanım hakkı tanınmayan Etiyopya, nehrin kendi topraklarında kalan kısmından yararlanabilmek için 2011 yılında bir baraj projesi başlattığını duyurmuştur. Afrika'nın en büyük barajı olacağı düşünülen bu proje, Mavi Nil'in yön değiştirmesine neden olma ve Mısır'ı ekonomik anlamda olumsuz etkileme ihtimalinden ötürü, Mısır ile Etiyopya arasında diplomatik krize yol açmıştır. Mısır Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi, ülkenin su güvenliğini tehlikeye atabilecek girişimleri bertaraf etmek için "her seçeneğin masada olduğunu" belirterek bir anlamda kuvvet kullanma tehdidinde bulunmuştur (BBC, 2013). Etiyopya'nın Mısır büyükelçisini çağırıp baraj inşaatı konusunda açıklama talep eden Mısır Hükümeti, "Nil Havzası'nda Mısır ve Sudan'a zarar verecek nitelikte projelerin yürütülmemesi gerektiğini" vurgulamıştır. Etiyopyalı yetkililer ise "Mavi Nil sularındaki yön değişikliğinin Mısır'ın Nil Nehri sularındaki payını

etkilemeyeceği” yönünde bir güvence vermişlerdir (Bassin, 2013). İhtilafı sonlandırmak üzere Mısır, Sudan ve Etiyopya, 23 Mart 2015’te Sudan’ın başkenti Hartum’da yeni bir Nil anlaşması imzaladıklarını deklare etmişlerdir. Ancak anlaşma sadece Etiyopya’daki baraj projesini kapsamış, diğer havzadaş devletlerin Nil’den yararlanma haklarında bir değişikliğe gidilmemiştir (Kimenyi ve Mbaku, 2015).

Statükocu devletlerle revizyon talep eden devletler arasında kriz doğurma ihtimali baki olan bu bölgenin İsrail’in Afrika politikasında önemli bir yer tuttuğu gözlenmektedir. 29 yıllık bir aradan sonra Haziran 2016’da İsrail’den Afrika’ya başbakan düzeyinde gerçekleşen ve bu yönüyle “tarihî” olarak nitelenen ilk ziyarette İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu, Uganda, Kenya, Ruanda ve Etiyopya’da temaslarda bulunmuş; ayrıca, Güney Sudan Cumhurbaşkanı ve Tanzanya Dışişleri Bakanı ile görüşmeler yapmıştır (Israel Ministry of Foreign Affairs, 2016). İsrail’in gelişen Afrika politikası çerçevesinde kıta ülkeleri ile siyasî, askerî ve ticarî alanlarda işbirliğini artırmayı amaçladığı bilinse de İsrail’den üst düzey temaslara yoğunlaştığı ülkelerin tamamının Nil Havzası’nda yer alması dikkat çekmektedir.

1984’ten itibaren Nil üzerinde kurulacak olan kanallarla İsrail’e su taşınması yönünde projeler tasarlayan İsrail Hükümeti, bu bölgede de su politikası ile siyasal-askerî stratejilerini entegre etmektedir. Hem Nil’in kaynağında yer alan devletlerle işbirliği tesis ederek kendi su sorununu uzun vadede çözüme kavuşturabilecek stratejiler geliştirmekte, hem de ekonomik olarak Nil’e bağımlı olan Sudan ve Mısır rejimlerini su silahıyla tedirgin etme yönünde politikalar izleyerek hidropolitik ve jeopolitik (bir yönüyle de teopolitik) hedeflerini tevhit etmiş olmaktadır. İsrail-Güney Sudan ilişkileri de sözü edilen bütünleşik politika çerçevesinde anlam kazanmaktadır.

5. İSRAİL’İN GÜNEY SUDAN POLİTİKASI

İsrail-Güney Sudan ilişkilerinin tarihi, Güney Sudan’ın bağımsızlık mücadelesinin başladığı 1960’li yıllara kadar uzanmaktadır. Konuya geçmeden önce kısaca Güney Sudan ayrılıkçılığının tarihsel bağlamına değinmek gerekirse, bölgedeki ayrılıkçı eğilimin temelde Arap-İslam kültürünü etkin kılmaya çalışan Sudan merkezî hükümeti ile geleneksel Afrika inançları ve Hıristiyan Batı kültürünün etkisi altında bulunan güney bölgesi arasındaki ayrışmaya dayandığı söylenebilir. Bu ayrışma, 1899-1955 yılları arasında Sudan’ı yöneten İngiltere tarafından siyasallaştırılıp pekiştirilmiştir. Kuzey

Sudan'ın Güney Sudan üzerindeki etkisini asgari düzeye indirmek isteyen İngiliz yönetimi, 1922'de Güney Sudan'ı Kapalı Bölge ilan ederek buraya Müslümanların girişini zorlaştırmış ve Arapça yerine İngilizcenin öğrenilmesini sağlamıştır. 1956'da bağımsızlığını kazanan Sudan, çok geçmeden güneyde eğitim dili olarak İngilizce yerine tekrar Arapçanın ikame edilmesi ve Hıristiyan misyoner okulları yerine İslâmî okulların açılması yönünde bir politika izlemiştir. Bu politika Güney Sudan'da olumsuz yankı bulmuş ve ileride Sudan Halk Kurtuluş Ordusu'na (SPLA) dönüşecek olan silahlı bir isyan hareketinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Sudan Hükümeti, 1964'te isyancılarla müzakere masasına oturmuş ve 1968'de Güney Sudan'dan 25 milletvekilinin meclise girmesine imkân tanımıştır. Merkezî hükümet ile isyancılar arasında yürütülen müzakereler neticesinde 1972'de Etiyopya'nın başkenti Addis Ababa'da bir anlaşmaya varılarak ateşkes sağlanmıştır. Anlaşma uyarınca Güney Sudan özerk bölge statüsüne kavuşmuş ve isyancı gruplar ordu bünyesine dâhil edilmiştir. 1983'te Güney Sudan bölgesel meclisinin feshedilip ülke genelinde İslam hukukunun (Şeriat) geçerli olacağına ilan edilmesi, Güney Sudan'da merkezî hükümete karşı isyan hareketinin tekrar başlamasına gerekçe sunmuştur. Güneylilerin ülke yönetimine ve ordu bünyesine dâhil edilmesine rağmen buradaki isyan hareketinin daha güçlü bir şekilde yeniden başlaması, uluslararası destek faktörüyle yakından ilişkilidir. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve İsrail yönetimleri, Güney Sudanlı isyancıları alenî biçimde desteklemişlerdir (Beit-Hallahmi, 1998).

İsrail, kurulduğu tarihten itibaren Irak, Suriye ve Sudan'daki azınlıklar üzerinde çalışmalar yürütmüştür. Güney Sudanlı isyancı liderlerle ilişkilerini Kuzey Iraklı Kürt liderlerle (Mustafa Barzani ve oğlu Mesut Barzani) kurduğu ilişkiye benzer şekilde inşa eden İsrail, bu doğrultuda SPLA ile diyalog kurabilecek uzman bir ekip oluşturmuştur.⁶ Bölgeye gönderilen İsraili ekipler, Güney Sudanlı militanlara silah, patlayıcı, radyo transmisyonu gibi konularda aktif bir askerî danışmanlık hizmeti sunmuştur. İsrail, buna ek olarak, Sudan'a komşu dört ülkenin (Etiyopya, Kenya, Uganda, Zaire) ordularına eğitim ve silah desteği sağlayarak Sudan'ı güney ve güneydoğu yönlerden çevrelemeyi planlamıştır. Bu ülkeler, İsrail'in Güney Sudan'ı silahlandırmasına aracılık etmişler ve

⁶Kışlakçı'ya (2011) göre söz konusu ekibin içerisinde yer alan Moshe Farchi (farklı kaynaklarda Farhi veya Fergie olarak da geçmektedir), Tel Aviv Üniversitesine bağlı Moshe Dayan Ortadoğu ve Afrika Araştırmalar Merkezi tarafından 2003 yılında İbranice olarak yayımlanan "İsrail ve Sudan Kurtuluş Hareketi" adlı bir kitap telif ederek İsrail'in Güney Sudan'daki faaliyetlerini detaylı biçimde ortaya koymuştur.

Güney Sudanlı militanlar için topraklarında eğitim kampı açılmasına olanak tanımışlardır (Collins, 2008, s. 105-107).

İsrail, ayrıca, Güney Sudan'da petrol aramaları yapmak üzere Elyahu Lunfiski başkanlığında bir heyeti bölgeye göndermiştir. Aramalar sonucunda 1978'de bölgede bol miktarda petrol bulunduğunun öğrenilmesi, Güney Sudan'ın Sudan'dan ayrılma çabalarını motive eden bir faktör olmuştur. Kendisiyle mülakat yapılan bir SPLA militanı, *"bunca yıl topraklarımızın gerçek zenginliğini bilmeden savaşmışız. Şimdi burada petrol olduğunu öğrendiğimize göre daha uzun süre savaşabiliriz"* şeklinde bir tespitte bulunarak bu gerçeği özetlemiştir (Hutchinson, 1996, s. 9).

İsrail'in bölgedeki faaliyetleri, Güney Sudan'ın sadece petrol gelirleri üzerinde değil, Nil Nehri üzerinde de hak sahibi olduğu yönünde bir kamuoyunun oluşmasına katkıda bulunmuştur. En başta Güney Sudanlı isyancı liderlerce benimsenen bu düşünce, Nil Nehri'nin Güney Sudan'daki kollarını başka yönlere kanalize ederek Mısır ve Sudan'ı ekolojik olarak baskı altında tutma stratejisine uygun bir siyasal ortamın oluşması anlamına gelmektedir. Güney Sudan'ın bağımsızlık ilan ettiği yıl (2011) Etiyopya'nın Mavi Nil'in yön değiştirmesine neden olabilecek bir baraj inşa etmeye başlaması, İsrail'in söz konusu stratejiyi Etiyopya üzerinden uygulamaya koyduğuna dair bir izlenim uyandırmaktadır. Bu durumun farkında olan Mısır'ın Etiyopya'daki baraj projesinden etkilenmemek için İsrail'le görüşmeler yaptığı dile getirilmiştir (Construction Review Online, 2016).⁷

Mısır ile İsrail arasında diyalog kanallarının açık olması, Nil'in kaynağında yer alan Etiyopya gibi devletler ile İsrail arasındaki ilişkilerin ekolojik ve ekonomik açıdan Mısır'ı olumsuz etkileyebilecek nitelikte sonuçlar doğurma ihtimalini ortadan kaldırmamaktadır. Dolayısıyla İsrail'in Nil Havzası'nda nüfuzunu artırması, Mısır ve Sudan'ı devamlı surette tehdit altında hissettirecek bir durumdur. Bu tehditle ilintili olarak, Nil Havzası'na yeni bir devletin katılması durumunda nehir sularından yararlanma durumunun değişmesi tekrardan gündeme gelebileceği için Mısır yönetimi, Güney Sudan'ın Sudan'dan ayrılmasını çıkarlarına uygun bulmamıştır. 2011 yılında

⁷ Mısır Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Ahmed Ebu Zeyd, söz konusu iddianın ortaya atıldığı dönemde Mısır ile İsrail Dışişleri yetkilileri arasında bir dizi temasların olduğunu, ancak bu temaslarda Filistin meselesinin çözümüne odaklanıldığını belirterek Mısır'ın İsrail'den arabuluculuk talep ettiği yönündeki iddiaları reddetmiştir. Bkz. Ethiopia Observer, 2016.

gerçekleştirilecek olan referandumun Güney Sudan'ın bağımsızlığı ile sonuçlanacağını öngören Mısır, Wikileaks belgelerine göre, son bir çaba olarak Amerika Birleşik Devletleri'nden referandumu 6 yıla kadar erteletmesini talep etmiştir (Azikiwe, 2010, s. 9). Sudan İç Savaşı'nın başlangıcından beri Amerika Birleşik Devletleri'nin Güney Sudan'ın bağımsızlığından yana tavır alması nedeniyle Mısır'ın çabaları doğal olarak sonuçsuz kalmıştır.

Güçlü bir uluslararası destek sonucunda 9 Temmuz 2011'de bağımsızlığını ilan eden Güney Sudan, Birleşmiş Milletler'in 193. üyesi olarak dünya siyasetinde yerini almıştır. Bağımsızlık günü kutlamaları sırasında İsrail bayraklarının da dalgalandırılması, Güney Sudan'ın bağımsızlığında İsrail'in aktif biçimde rol oynadığını sembolize etmesi açısından önemlidir (Monthly Review Online, 2011). Nitekim Güney Sudan Devlet Başkanı Salva Kiir Mayardit, Aralık 2011'de İsrail'e gerçekleştirdiği ilk resmî ziyarette, bu ülkeye olan minnettarlığını ifade ederken, "İsrail'e gelip Vadedilmiş Topraklara adım atmaktan dolayı çok heyecanlıyım. İsrail daima Güney Sudan halkının yanında yer aldı. Siz olmasaydınız biz olmazdık. Güney Sudan'ın kuruluşunu mümkün kılmak için bizimle aynı safta mücadele verdiniz" şeklinde bir konuşma yapmıştır (Sarwar, 2012, s. 178-179). Güney Sudan-İsrail münasebetlerini "stratejik ilişki" olarak tanımlayan Kiir, İsrail ile özellikle altyapı, tarım, su muhafazası ve ileri teknoloji konularında ortaklık kurmak istediklerini belirtmiştir (Israel Ministry of Foreign Affairs, 2013).

İsrail ile Güney Sudan arasındaki ilk ekonomik işbirliği anlaşması, 23 Temmuz 2012'de Tel Aviv'de imzalanmıştır. Desalinasyon, sulama, arıtma ve su taşımacılığı alanlarında işbirliğini öngören anlaşma, İsrail Parlamentosu'nda (Knesset) düzenlenen bir törenle imzalanmıştır. İmzacı taraflardan Güney Sudan'ı Su ve Sulama Bakanı Paul Mayom Akec temsil ederken İsrail tarafını İsrail Askerî Endüstriler Limited Şirketi'nin strateji ve pazarlamadan sorumlu başkan yardımcısı Zvika Fox temsil etmiştir (Sudan Tribune, 2012). Su konusunda işbirliğini öngören bir anlaşmanın neden İsrail Enerji ve Su Bakanlığı tarafından değil de kara, hava ve deniz muharebe sistemleri imal eden bir şirket tarafından imzalandığı ciddî bir soru işaretidir. Şirketin sayfası incelendiğinde, sondaj ve hidrolik-pnömatik sistemler gibi su teknolojilerini ilgilendirebilecek alanlarda da hizmet verdiği görülmektedir (IMI Systems, 2017). Daha kapsamlı bir bakış açısıyla, İsrail'in dış politikasını güvenlik ve savunma odaklı olarak yürüttüğü, bu nedenle ülkenin güvenliğini ilgilendiren su ve silah teknolojilerini bir arada değerlendirebileceği

söylenbilir. Aynı zamanda İsrail'in Güney Sudan da dâhil olmak üzere birçok Afrika ülkesine silah sattığı dikkate alınır, İsrail'in Güney Sudan'dan su temininin altyapısını oluşturma karşılığında bu ülkeye silah sattığı sonucuna ulaşmak da mümkündür. Nitekim Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne sunulan bir uzmanlar paneli raporu, Güney Sudan'da Cumhurbaşkanı Salva Kiir Mayardit'in temsil ettiği Dinka etnik grubu ile eski Cumhurbaşkanı Yardımcısı Riek Machar'ın temsil ettiği Nuer etnik grubu arasında 2013 yılında başlayan iç savaşta hem hükümet güçlerinin hem de hükümet güçleri ile çatışan grupların İsrail menşeli silahlar kullandığını tespit etmiştir (Times of Israel, 2016). İsrail Hükümeti ise, ortada kanun dışı bir durumun söz konusu olmadığını, İsrail'den Güney Sudan'a yasal yollardan silah ihraç edildiğini beyan etmiştir (Cohen, 2017).

Su temini ve silah satışı dışında, İsrail'in Güney Sudan'la ilgilenmesini açıklayabilecek bir diğer unsur petroldür. Dünyada petrole en fazla bağımlı olan ülke olarak tanımlanan Güney Sudan'ın ihracatının neredeyse tamamı ve GSYH'sinin yüzde 60'ı petrole dayanmaktadır (World Bank, 2016). Güney Sudan'ın petrolünü Sudan üzerinden uluslararası pazarlara ulaştırabiliyor olması, ülkeyi bu konuda dezavantajlı bir konuma sokmaktadır. Yukarıda bahsedilen İsrail ile Güney Sudan arasındaki su anlaşmasının imza töreninde konuşan Güney Sudan Su ve Sulama Bakanı Paul Mayom Akec, Güney Sudan'ın Sudan ile devam eden ihtilaflardan ötürü petrol üretiminde ve ihracatında sorun yaşadığını belirtmiştir.⁸ Sudan'ın topraklarından geçen petrolden varil başına 36 dolar ücret talep ettiğini dile getiren Mayom, İsrail ile imzaladıkları su anlaşmasının petrol nakli konusunda Sudan'a olan bağımlılıklarını ortadan kaldırmanın da yolunu açabileceğini belirterek Güney Sudan petrolünün İsrail'deki rafinerilere nakledilmesini önermiştir (Sudan Tribune, 2016). İhtiyaç duyduğu petrolün büyük çoğunluğunu ithal eden İsrail, Sudan üzerinden nakledilen bir petrol kaynağına talip olmaktansa, Güney Sudan petrolünün alternatif bir güzergâh üzerinden nakledilmesini tercih edecektir. Bu doğrultuda Güney Sudan petrolünü Etiyopya üzerinden nakledecek bir boru hattı projesi üzerinde çalışılmaya başlandığı bildirilmektedir (Schilmoeller, 2012).

İsrail ile Güney Sudan arasında henüz ticarî bir faaliyetin var olmadığı görülmektedir. Bu durum esasında sadece Güney Sudan için değil, bütün Afrika ülkeleri için geçerlidir. Son

⁸ 2011'de günde 350 bin varil petrol üretirken bu rakam çatışmaların ve Sudan ile yaşanan ihtilafların etkisiyle 2014'te 165 bin varile gerilemiştir. Bkz. World Bank, 2016.

yıllarda Afrika kıtasına yönelik faaliyetlerini yoğunlaştırmış görünse de İsrail'in Afrika ülkelerine ihracatı, toplam ihracatının sadece yüzde 1.6'sına, Afrika ülkelerinden ithalatı ise toplam ithalatının yalnızca yüzde 0.4'üne tekabül etmektedir. İsrail'in ticaret yaptığı Afrika ülkeleri arasında Güney Afrika ilk sırada yer alırken 2011'den bu yana İsrail ile Güney Sudan arasında herhangi bir ticaretin gerçekleşmediği dikkat çekmektedir (OEC, 2017). Dolayısıyla İsrail-Güney Sudan ilişkilerinin sanıldığı kadar çeşitli ve kapsamlı olmadığı, şu an için su temini ve silah satışına odaklı bir ilişki görünümünde olduğu söylenebilir. İsrail'den Güney Sudan'a hangi nicelik ve nitelikte silahların satıldığı ve Güney Sudan'dan İsrail'e su temininin kısa vadede mümkün olup olmadığı da ayrıca tartışmaya açık konulardır. O halde Güney Sudan'daki İsrail varlığı, su temini ve silah satışını aşan bir stratejiye dayandırılmalıdır. İlk olarak, İsrail'in bölgedeki İran ve Çin varlığına karşı Güney Sudan'ı bir cephe olarak kullanması muhtemeldir (Entessar, 2012). 21 Eylül 2013'te Kenya'nın başkenti Nairobi'de Westgate Alışveriş Merkezi'ne yönelik saldırılar ve aynı yılın Aralık ayında Güney Sudan'da baş gösteren iç savaş, İsrail'in bölgeyi istikrarsızlaştırma stratejisinin göstergeleri olabilir. Nairobi'deki Westgate Alışveriş Merkezi'nin sahibi bir İsrailli olup merkezde birçok İsrailli işletme de bulunmaktadır. Eylül 2013'te merkeze gerçekleştirilen ve 67 kişinin ölümüyle sonuçlanan saldırı, doğrudan İsrail varlığını hedef alan bir terörist saldırı olarak yansıtılırken yerel medyada "Kenya'nın İsrail'le iyi ilişkilerinin bedelini ödediği" şeklinde yorumlar yapılmış; Kenya Dışişleri Bakanlığı, saldırının Kenya-İsrail ilişkilerini kesintiye uğratmayıp tam tersine güçlendireceğini açıklamıştır (Onyango, 2013). Saldırının bölgedeki İsrail varlığını güçlendirici bir etki doğurduğu gerçeğinden hareketle bunun İsrail istihbaratı tarafından planlanmış bir operasyon olabileceği dile getirilmiş; aynı şekilde, 2013'te Güney Sudan'da iktidar mücadelesi üzerinden başlayan iç savaş, Çin ve İran'ın burada faaliyet göstermesini zorlaştıracak bir ortam doğurduğu için, İsrail'in bölgeyi istikrarsızlaştırma stratejisinin sonucu olarak değerlendirilmiştir (Crawford-Browne, 2014). Bu değerlendirme, yerel aktörleri göz ardı etmek veya küçültmek anlamına gelebilir. Ayrıca oluşan istikrarsızlığın bölgede sadece Çinli şirketlerin değil, İsrailli şirketlerin de faaliyetlerini zorlaştıracak olması dikkate alınmalıdır. Son olarak, İsrail'in böyle bir istikrarsızlaştırma stratejisini tek başına mı planlayıp uyguladığı, yoksa Amerika Birleşik Devletleri'nce geliştirilen bir stratejinin uygulanmasına mı yardımcı olduğu hesaba katılmalıdır.

6. SONUÇ

Devlet olarak yaklaşık 70 yıllık bir geçmişe sahip olan İsrail, gıdada kendi kendine yeterlilik, hızlı sanayileşme ve nüfusu artırmaya yönelik pro-natalist politikalar üzerinden, bulunduğu coğrafyadaki ekolojik kaynakların olağandan fazla kullanılıp kirletilmesini rasyonelleştirmiştir. Oluşan ekolojik tahribat, ülkedeki hava, su, toprak ve yaşam kalitesini olumsuz etkiler duruma gelmiştir. Bu durum, zamanla ülkenin iç ve dış politikasını ilgilendirecek düzeyde bir sorun oluşturmuştur. Hemen her meseleye ulusal güvenlik çerçevesinde yaklaşan İsrail, özellikle azalan ve kirlenen su kaynaklarını kritik bir sorun olarak değerlendirmiştir. Mevcut su ve toprak kaynaklarını daha etkili kullanabilmek ve gerektiğinde dışarıdan su edebilmek için projeler tasarlayan İsrail, bu doğrultuda Nil Nehri'nin kaynağındaki Afrika devletleri ile işbirliğine yönelmiştir. İsrail, bu bölgeye yönelirken kendi su krizini çözüme kavuşturacak bir stratejiye odaklanmak yerine, su politikasına siyasî ve dinî hedeflerini de entegre ederek var olan kriz üzerinden yeni fırsat alanları oluşturmayı amaçlamıştır. Bu yönüyle İsrail'in Nil stratejisinin hidro-, geo- ve teo-politik hedeflerin uzlaşısına dayandığı söylenebilir.

İsrail'in işbirliği içinde olduğu Afrika ülkelerinden birisi de Güney Sudan'dır. 2011'de bağımsız olan bu ülke, su kaynakları bakımından zengindir. Nil Nehri'nin güneydeki kolu olan Mavi Nil, Etiyopya'da doğup Güney Sudan'dan geçerek Sudan ve Mısır'a ulaşmaktadır. Kaynağını Uganda'dan alan Beyaz Nil kolu da yine Güney Sudan'dan geçip Sudan ve Mısır'a akmaktadır. İsrail ile Güney Sudan arasındaki ilk ekonomik işbirliği anlaşmasının su konusunda yapılmış olması, İsrail'in bu ülkedeki su kaynaklarıyla ilgilendiğini göstermektedir. Güney Sudan'ın altyapısal eksiklikleri ve iki ülke arasındaki mesafe göz önüne alındığında, Güney Sudan'dan İsrail'e su temininin kısa vadede gerçekleşmesi olası değilse de, buradaki suyun ileride Etiyopya, Eritre ve Kızıldeniz üzerinden İsrail'e ulaştırılması gündeme gelebilir.

Petrol yönünden de nispeten zengin bir ülke olan Güney Sudan'ın siyasal olarak istikrarlı bir görünüm arz etmemesi ve buradaki petrolün Sudan üzerinden uluslararası pazarlara ulaştırılıyor olması, İsrail ile Güney Sudan arasında silah satışı dışında bir ticarî hareketliliğin oluşmasını engellemektedir. İsrail'in sadece Güney Sudan ile değil, diğer Afrika devletleri ile de kayda değer bir ticarî ilişki geliştirmediği görülmektedir. Bu bakımdan ne Güney Sudan, ne Nil Havzası'ndaki diğer devletler, ne de Afrika'nın sair bölgelerindeki devletler ile İsrail arasındaki ilişkiler, ekoloji ve ekonomi odaklı bir

işbirliği görünümünde değildir. İsrail, Afrika'da daha çok uluslararası pozisyonunu destekleyecek müttefikler aramakta ve dönem dönem Arap-İslam kimlikleriyle ön plana çıkan Sudan ve Mısır rejimlerini etkisizleştirme yönünde stratejiler geliştirmektedir. Nil Havzası'nın yüzde 20'lik bir kısmını oluşturan Güney Sudan, bu bağlamda İsrail'in su silahıyla Mısır ve Sudan'ı tehdit altında tutma stratejisini uygulamasına imkân tanımaktadır. İsrail'in ayrıca, Amerika Birleşik Devletleri ile birlikte, bölgedeki Çin ve İran nüfuzuna karşı faaliyet yürütebilmek için Güney Sudan'ı tutunma noktası olarak kullanması da ihtimal dâhilindedir.

KAYNAKÇA

African Business Life (2017), "Dünya Afrika'da Toprak Kiralama Yarışında", 9 Mayıs 2017 tarihinde http://africanbusinesslife.com/dunya-afrika%27da-toprak-kiralama-yarisinda,ID_272.html adresinden erişildi.

Akombo, D. O., Katembo, B. I., Shockley, K. G. (2015), *Uwenzi: The Pan-African Factor, a 21st-Century View*, Bloomington: Author House.

Azikiwe, A. (2010), "WikiLeaks reveals U.S. imperialism's role in Africa", *Workers World*, 52(50).

Balkaya, F. (2014), "Yeni Toplumsal Hareket Çeşidi Olarak Çevreci Hareketler", *Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, 3(5).

Bassin, M. (30 Mayıs 2013), "Egypt's water war", 29 Kasım 2017 tarihinde <https://www.timesofisrael.com/egypts-water-war> adresinden erişildi.

Bayram, M., Toker, Ö., Özdemir, H. Ö. (2016), "Ekonomik Gelişme-Etnik Çatışma İlişkinine Dair Nitel Bir Analiz", *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 4(2).

BBC (10 Haziran 2013), "Egyptian warning over Ethiopia Nile dam", 20 Kasım 2017 tarihinde <http://www.bbc.com/news/world-africa-22850124> adresinden erişildi.

Becker, N. ve Ward, F. A. (2015), "Adaptive Water Management in Israel: Structure and Policy Options", *International Journal of Water Resources Development*, 31(4).

Beit-Hallahmi, B. (1998), *The Israeli Connection: Whom Israel Arms and Why*, Londra: I.B. Tauris.

Bryant, R. L. ve Bailey, S. (1997), *Third World Political Ecology*, Londra: Routledge.

Castells, M. (2008), *Kimliğin Gücü*, Çev. Ebru Kılıç, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Cohen, G. (10 Ağustos 2017), "Israeli Arms Exports to South Sudan Are Lawful, State Tells High Court", 21 Kasım 2017 tarihinde <https://www.haaretz.com/israel-news/1.806169> adresinden erişildi.

Collins, R. O. (2008), *A History of Modern Sudan*, Cambridge: Cambridge University Press.

Construction Review Online (23 Haziran 2016), "Egypt seeks Israel intervention on Ethiopian Renaissance Dam", 22 Kasım 2017 tarihinde <https://constructionreviewonline.com/2016/06/egypt-seeks-israel-intervention-on-ethiopian-renaissance-dam/> adresinden erişildi.

Crawford-Browne, T. (31 Mart 2014), "Israeli War Profiteering in Africa - Following the Money", 22 Kasım 2017 tarihinde <http://www.old.wri-irg.org/en/node/23015> adresinden erişildi.

Cuen, L. (15 Ağustos 2012), "Agriculture and Water Connect Israel to Africa", 23 Kasım 2017 tarihinde <https://www.greenprophet.com/2012/08/agriculture-water-israel-africa/> adresinden erişildi.

Davis, U., Maks, A., Richardson, J. (1980), "Israel's Water Policies", *Journal of Palestine Studies*, 9(2).

De Jouvenel, B. (1957), "From Political Economy to Political Ecology", *Bulletin of the Atomic Scientists*, 13(8).

El Houry, R. (15 Ağustos 2012), "Desalination and the Israel-Palestine Issue", 25 Kasım 2017 tarihinde <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2012/08/201281373146974754.html> adresinden erişildi.

Esed, M. (2014), *Kur'an Mesajı*, Çev. Cahit Koytak, İstanbul: İşaret Yayınları.

Ethiopia Observer (1 Ağustos 2016), "Egypt denies Israeli mediation in Grand Ethiopian Dam crisis", 19 Kasım 2017 tarihinde <http://www.ethiopiaobserver.com/2016/08/egypt-denies-israeli-mediation-in-grand-ethiopian-dam-crisis/> adresinden erişildi.

Fisch, D. (1998), "Israel's Environmental Problems", *The Palestine-Israel Journal*, 5(1).

Green Zionist Alliance (2017), "Israel's Environmental Challenges", 11 Kasım 2017 tarihinde <http://aytzm.org/GZA-EnvironmentalChallenges.pdf> adresinden erişildi.

Hasson, N., Shpigel, N., Efrati, I., Rinat, Z. (6 Eylül 2016), "Israel's Water Crisis Isn't Over: Dead Sea, Lake Kinneret and Aquifer Levels Are All Down", 12 Kasım 2017 tarihinde <https://www.haaretz.com/israel-news/science/premium-1740462> adresinden erişildi.

Hidropolitik Akademi (23 Kasım 2017), "Hidropolitik", 23 Kasım 2017 tarihinde <http://www.hidropolitikakademi.org/tr/hidropolitik> adresinden erişildi.

Hutchinson, S. E. (1996), *Nuer Dilemmas: Coping with Money, War, and the State*, Berkeley: University of California Press.

IMI Systems (2017), 25 Kasım 2017 tarihinde <http://www.imisystems.com/our-services/> adresinden erişildi.

Israel Ministry of Foreign Affairs (25 Aralık 2013), "Israel's ties with South Sudan", 13 Kasım 2017 tarihinde <http://mfa.gov.il/MFA/AboutTheMinistry/Events/Pages/Israel's-ties-with-South-Sudan-25-December-2013.aspx> adresinden erişildi.

Israel Ministry of Foreign Affairs (3 Temmuz 2016) "PM Netanyahu leaving on historic visit to Africa", 13 Kasım 2017 tarihinde <http://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2016/Pages/PM-Netanyahu-leaving-on-historic-visit-to-Africa-3-July-2016.aspx> adresinden erişildi.

Jacob, J. (1999), *Histoire de l'Ecologie Politique*, Paris: Albin Michel.

Kahhaleh, S. (1981), *The Water Problem in Israel and Its Repercussions on the Arab-Israeli Conflict*, Beyrut: Institute for Palestine Studies.

Kırışık, F. ve Sezer, Ö. (2015), *Siyasal Ekoloji*, Ankara: Detay Yayınları.

Kışlakçı, T. (8 Ocak 2011), "Güney Sudan, İsrail ve zavallı ülkeler", 14 Kasım 2017 tarihinde <https://www.timeturk.com/tr/makale/turan-kislakci/guney-sudan-israil-ve-zavalli-ulkeler.html> adresinden erişildi.

Kimenyi, M. S. ve Mbaku, J. M. (2015), *Governing the Nile River Basin: The Search for a New Legal Regime*, Washington: Brookings Institution.

Kona, G. G. (2006), "İsrail'in Su Politikası ve Orta Doğu", *Karizma Dergisi*, 7(27).

Mazlum, İ (2014), "Küresel Siyaset ve Çevre", İçinde Evren Balta (Der.), *Küresel Siyasete Giriş*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Monthly Review Online (10 Temmuz 2011), "Israeli Flags at South Sudan Independence Celebrations", 15 Kasım 2017 tarihinde <https://mronline.org/2011/07/10/israeli-flags-at-south-sudan-independence-celebrations/> adresinden erişildi.

Miş, N. (2011), "Güvenikleştirme Teorisi ve Siyasal Olanın Güvenikleştirilmesi", *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(2).

OECD/Observatory of Economic Complexity (2017), 25 Kasım 2017 tarihinde <https://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/isr/> adresinden erişildi.

Olgun, H. ve İmga, O. (2017), *Yeşil ve Siyaset: Siyasal Ekoloji Üzerine Yazılar*, Ankara: Liberte Yayınları.

Onyango, P. (28 Eylül 2013), "Israeli connection in Westgate Mall terror attack", 25 Kasım 2017 tarihinde <https://www.standardmedia.co.ke/article/2000094451/israeli-connection-in-westgate-mall-terror-attack> adresinden erişildi.

Özkaya, Ö. (27 Mart 2016), "Çin'in Korkusu", *Güneş*, 29 Kasım 2017 tarihinde <http://www.gunes.com/yazarlar/omer-ozkaya/cinin-korkusu-674839>'dan erişildi.

Öztürk, H. (18 Kasım 2011), "İsrail-Güney Sudan Su Anlaşması Gerilimi Tırmandırabilir", 9 Kasım 2017 tarihinde www.bilgesam.org/incele/1143/-israil-guney-sudan-su-anlasmasi-gerilimi-tirmandirabilir/ adresinden erişildi.

Rinat, Z. (27 Ocak 2016), "Israel Reaches 49th Place in Global Environmental Index", 28 Kasım 2017 tarihinde <https://www.haaretz.com/israel-news/.premium-1.699753> adresinden erişildi.

Robbins, P. (2004), *Political Ecology: A Critical Introduction*, Chichester: Wiley Blackwell.

Sarwar, N. (2012), "Post-Independence South Sudan: An Era of Hope and Challenges", *Strategic Studies*, XXXII (2-3).

Schilmoeller, J. (13 Ocak 2012), "Israel Strengthens Alliance with South Sudan as Relations Weaken in the Middle East", 27 Kasım 2017 tarihinde <http://www.mintpressnews.com/israel-strengthens-alliance-with-south-sudan-as-relations-weaken-in-the-middle-east/14065/> adresinden erişildi.

Stork, J. (1983), "Water and Israel's Occupation Strategy", *MERIP Reports*, 13(116).

Sudan Tribune (26 Temmuz 2012), "South Sudan signs economic agreement with Israel on water, technology", 25 Kasım 2017 tarihinde <http://www.sudantribune.com/spip.php?article43376> adresinden erişildi.

Thone, F. (1935), "Nature Rambling: We Fight for Grass", *The Science Newsletter*, 27(717).

Times of Israel (20 Ekim 2016), "Israeli arms helping to fuel South Sudan war, says UN", 25 Kasım 2017 tarihinde <https://www.timesofisrael.com/israeli-arms-helping-to-fuel-south-sudan-war-says-un/> adresinden erişildi.

Waterbury, J. (1979), *Hydropolitics of the Nile Valley*, New York: Syracuse University Press.

Wolf, E. (1972), "Ownership and Political Ecology", *Anthropological Quarterly*, 45(3).

World Bank (20 Ekim 2016), 25 Kasım 2017 tarihinde <http://www.worldbank.org/en/country/southsudan/overview> adresinden erişildi.

Wu, J., Zhang, J., Wang, S., Kong, F. (2016), "Assessment of Food Security in China: A New Perspective Based on Production-Consumption Coordination", *Sustainability*, 8(183).